

Jozef Murgaš

(17. 2. 1864 Tajov – 23. 5. 1929 Wilkes Barr)

Narodil sa v rodine malého roľníka. Už na základnej škole v rodisku vynikal bystrosťou a výnimočnosťou a na gymnáziu v Banskej Bystrici nevšedným talentom v kreslení a v prírodných vedách. Po ukončení štvrtej triedy však talent a záujem o technickú školu v nemajetnej rodine museli ustúpiť a mladého Murgaša čakala kňazská dráha. Po dvojročnom seminári v Bratislave pokračoval v štúdiách v Ostrihome a Banskej Bystrici a stal sa kaplánom v Dubovej. Jeho veľký záujem o pokrok v elektrotechnike sa snúbil s maliarskym nadaním, a tak sa Murgaš za pomoci maliara Dominika Skutenkého namiesto kaplánovania dostal na krajinskú maliarsku školu do Budapešti a odtiaľ za vynikajúce výsledky na maliarsku akadémiu do Mníchova (1890-1893), ktorú mu však znemožnili dokončiť.

V tom čase sa totiž uvedomelý Murgaš dostal do sporu s maďarónskymi cirkevnými nadriadenými, ktorí ho obviňovali z panslavizmu a šikanovali ho. Rozhodol sa nasledovať tisíce svojich krajanov hľadajúcich obživu za morom a roku 1896 sa usadil v malej slovenskej baníckej obci Wilkes Barre v Pensylvánii. Murgašovo vyše tridsaťročné pôsobenie vo Wilkes Barre bolo plodným obdobím

práce medzi starousadlíkmi, ale predovšetkým v priekopníckej práci v rádiografii. Maľovaním si získal prostriedky na zriadenie laboratória. V tom čase už poznal výsledky pokusov Marconiho, v jeho systéme však čoskoro zistil veľké nedostatky. Marconiho systém totiž spočíval na bodkách a čiarkach, teda na Morseovej abecede, ktorá sa používala pri drôtovej telegrafii. Na vyslanie čiarky týmto systémom bol potrebný pomerne dlhý čas, čím sa depeša spomaľovala, prípadne čiarky a bodky splývali, a preto Murgaš hľadal taký systém a konštrukciu prijímacích a vysielacích zariadení, v ktorých by sa signály líšili tónom, a nie ako u Marconiho dĺžkou. Tak po čase vznikol Murgašov Ton-System, ktorý sa zakladal na myšlienke vysielat' dvoma kmitočtami.

Už roku 1904 mu ho patentovali a v priebehu ďalších siedmich rokov Murgaš prihlásil na patentovanie ďalších jedenásť konštrukcií a originálnych zlepšení v rádiotelegrafii, ako je spôsob prenášania správ bezdrôtovou telegrafiou (1904), zariadenie na výrobu elektromagnetických vln (1905), bezdrôtovú telegrafiou (1905), vlnomer (1906), konštrukcia antény na bezdrôtovú telegrafiou (1906), elektrický transformátor (1906), detektor magnetických vln (1908) a prístroj na výrobu elektrických oscilácií (1910). Fotokópie týchto patentov sú uložené v Národnom technickom múzeu v Prahe. Roku 1905 boli už Murgašove úspechy také výrazné, že vo Philadelphii založili spoločnosť Universal Aether Telegraph Co, aby ich prakticky a obchodne zúžitkovali. S jej pomocou dal Murgaš postaviť skúšobnú vysielaciu a prijímaciu stanicu so šesťdesiatmetrovými anténovými stožiarimi.

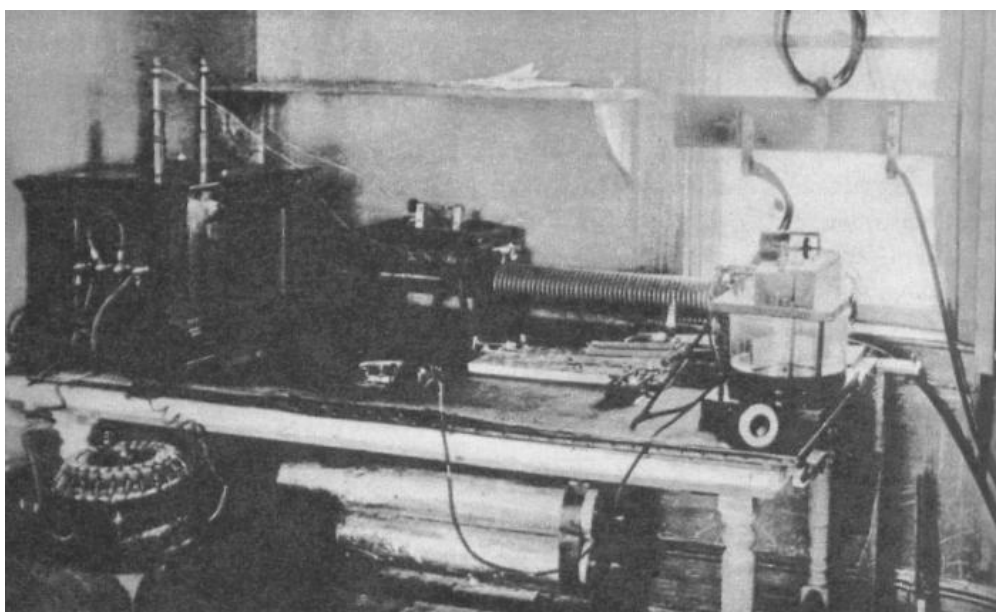
Skúška sa podarila v plnom rozsahu. Murgaš si úspešne vymenil depeše medzi Wilkes Barre a Scrantom, ba jeho depešu správne prijali aj v Brooklyne, vzdialenom dvesto kilometrov, a to prijímacou aparátúrou Murgašovho systému. Neskôr víchrice zničila jeden anténový stožiar a druhý vážne poškodila, spoločnosť odmietla ďalšie pokusy financovať a nakoniec sa aj rozpadla. Ale z odbornej literatúry vieme, že máloktorý významný vynález možno spájať len s jedným menom. A tak je to aj s objavom rádiotelegrafie či – ako sa vtedy toto najmladšie odvetvie elektrotechniky nazývalo – bezdrôtovej telegrafie. Aj táto prevratná myšlienka sa rodila dlhý čas, celý rad významných technikov nadväzoval na dielo predchádzajúcich, zdokonaľoval jednotlivé čiastkové vynálezy novou vlastnou koncepciou. J. C. Maxwell vytvoril

teóriu elektromagnetického poľa, H. E. Hertz dokázal existenciu elektromagnetických vln.

Murgašov Ton – systém preštudovali G. M. Marconi a R. A. Fesseden, zdokonalili ho a nazvali Schorous – System. Znechutený Murgaš sa rozhodol roku 1920 vrátiť do svojej starej vlasti. Nový život v Československej republike privítal s veľkými sympatiami a nádejami, ale keď o jeho služby ako profesora elektrotechniky nebol záujem, vrátil sa medzi svojich verných a vďačných krajanov do Wilkes Barre.

Zomrel 23. mája 1929 vo Wilkes Barre.

Po jeho smrti vydala agentúra United Press nekrológ, v ktorom sa okrem iného hovorí: „Jozef Murgaš bol veľmi známou osobnosťou, mal zvláštne zásluhy o rádiovú telegrafiu. Vo Wilkes Barre postavil iskrovú stanicu, ešte skôr ako Marconi úplne prepracoval svoj vynález. Prispel tak k zdokonaleniu Marconiho systému. Murgaš bol veľmi známy aj medzi Američanmi, ba azda po celom svete, lebo bol jedným z pionierov pri pokusoch vynájdenia bezdrôtovej telegrafie. Bol natoľko prominentný, že mal byť vymenovaný za člena federálnej rádiovkej komisie.

Záber z Murgašovho laboratória

Účastníci vysielania z Murgašovej rádiostanice

Murgašove zásluhy nezmaril čas zabúdania

Aktuálna úvaha sa vzťahuje najmä na rádio, alebo presnejšie na všeobecný bezdrôtový prenos informácií, ku ktorému svojimi vynálezmi najpodstatnejšie prispel náš rodák z Tajova pri Banskej Bystrici reverend Jozef Murgaš (1864-1929), počas svojej pôsobnosti v Amerike od roku 1896.

Nepochybne ide o fenomenálny vynález, ktorého praktické využívanie dosiahol tento hlbavý našinec – významný príslušník nášho národa.

Lenže donedávna azda aj na škodu veci v rámci prepiatej citlivosti nášho vzťahu k uvedenej národnej príslušnosti, spravidla sme viac zdôrazňovali podmanivú našu hrdosť než samotnú podstatu Murgašových vynálezov svetového významu.

A tak sa takmer stalo, že v spojitosti s ďalšími nezhodami Murgašov podiel na vynálezoch mohol u nás postupne upadnúť do zabudnutia vari aj navždy. Ale nestalo sa tak. Najmä preto, že spravodlivej veci oddaní ľudia svojim úsilím vždy dokázali dômyselne čeliť každej nežičlivosti.

Seriózných zástancov Murgaša nie je veľa. Z pomedzi tohto malého počtu patrí sa spomenúť aspoň neúnavného pána učiteľa Jozefa Šebu, ktorý aj na dôchodku v Tajovskej pamätnej izbe príkladne zastáva túto funkciu.

V tejto aj dnes veľmi preferovanej oblasti rozhodne treba vidieť ďaleko viac, ako iba vyzdvihovanie Murgašových zásluh, aj keď jeho úspech v tom čase znamenal svetový unikát. Murgašom položené pôvodné základy po ďalšom zdokonalení umožnili vznik takého prenikavého civilizačného prostriedku, ktorý postupne ovládol celý svet. Od zdokonaleného rádiatelegrafného prenosu signálov cez prenos reči, hudby a napokon aj obrazu sa bezdrôtový prenos natoľko rozvinul, že prenikol aj do celkom špeciálnych odvetví. Okrem hromadných informačných prostriedkov napríklad rozhodujúco sa uplatňuje vo forme nenahraditeľného rádiového prenosu pokynov a obrazového prenosu aj v oblasti výskumu vesmíru.

Pri základnom objavení týchto možností istotne nikto netušil ich spoločenský dosah a význam. Teraz však, keď ich uplatnenie je nesporné, musíme vzdať hold aj nášmu rodákovi Jozefovi Murgašovi, keďže jeho účasť na bezdrôtovom prenose treba považovať rozhodnutie Okresného súdu v New Yorku zo dňa 7. januára 1916.

Spor vznikol v podstate z toho, že tak ako Marconi aj ďalší bádatelia ako bol napr. profesor Fessenden sa vzdali možnosti uspokojivého bezdrôtového prenosu informácií nad zemským povrchom. Stalo sa tak najmä vzhľadom na zdanlivo neprekonateľný rušivý vplyv spôsobený extrémnym rozvojom elektrifikácie. Ich princíp bezdrôtového prenosu za priaznivých poveternostných podmienok (bez atmosferických výbojov) sa ukázal spôsobilý len nad morskou hladinou.

Iba Murgaš sa nevzdal myšlienky, za daných sťažených podmienok dosiahnuť zrozumiteľný prenos signálov aj nad zemským povrchom. Dokázal sa vymaniť z menej úspešnej experimentálnej pozície svojich súčasníkov a vytýčený cieľ dosiahol novým patentovaným princípom pod názvom „Tón – systém“.

V tom čase tento perspektívny princíp prenosu spôsobil veľký rozruch. Prejavili oň záujem aj menej úspešní experimentátori, azda aj za cenu získania účasti na tomto vynáleze, hoci nekalým postupom.

Tieto vzťahy nepochybne ujasňuje zachovaný dokument – list Marconiho spoločnosti zo dňa 2. januára 1914 o návšteve predstaviteľa tejto spoločnosti u Murgaša.

Pritom Murgaš vo svojej otvorenosti a dobrosrdečnosti sa nijako netajil úspešnými výsledkami svojich experimentov. To dosvedčuje aj Murgašom vlastnoručne dopísaná poznámka na uvedenom dokumente. Azda až priveľmi sa spoliehal na patentovú ochranu svojich vynálezov.

Murgašove pokusy s veľkým záujmom sledoval aj T. A. Edison (1841-1931). Údajne on upozornil Marconiho na Murgašove úspechy a informoval ho aj o prekvapivom bezdrôtovom prenose hovoreného slova, ktorý sa vydaril Murgašovi v roku 1905.

Vzhľadom na tieto overené podstaty rozvážny súd v New Yorku po zdĺhavom procese priznal prioritu pravému pôvodcovi vynálezu J. Murgašovi, aj keď pod nátlakom viacerých odporcov veľa nechýbalo, aby bol verdikt iný. Vtedajšia nadväzná polemika o tomto pozoruhodnom spore, uverejnená v americký denníkoch ako aj v odbornej tlači, jednoznačne vyznela v prospech Murgaša.

Tento Murgaš aj keď bol iba dieťaťom – malým Jožkom, už vtedy nik nepochyboval o jeho nevšednej bystroti, zručnosti a mimoriadnom nadaní. Možno

vďaka tomu, že tieto jeho vlastnosti, odlišné od iných rovesníkov si povšimli schopní ľudia, ktorí vplývali na jeho ďalší rozvoj, rozhodujúco prispeli k upriamaniu teraz predstavovanej osobnosti.

Podľa hodnoverných podkladov Murgašov úvodný vstup do života významne ovplyvnil jeho prvý učiteľ Karol Berger, ktorý pôsobil na základnej škole v Tajove. V Murgašovom životopise sa vyzdvihuje jeho úprimná vďačnosť voči tomuto svojmu učiteľovi. O tom postojí svedčia aj zachované dva majstrovské portréty od Murgaša; Učiteľ a jeho dcéra.

Významným prínosom pre Murgašovu orientáciu v kreslení a maľovaní bol bezprostredný vplyv ďalších oduševnených osobností pre daný odbor činnosti v Banskej Bystrici, ako bol J. B. Klemens (1817-1883) absolvent maliarskej akadémie a polytechniky v Prahe a D. Skutecký (1849-1921) absolvent maliarskych škôl vo Viedni a v Benátkach.

Ak na mladého Murgaša vplývali takýto ľudia už dosiahnutými úspechmi a realistickým postojom k životu, nemožno sa pozastavovať nad jeho ďalším vývojom. Spomenuté známosti mu dopomohli absolvovať školu pre učiteľov kreslenia v Budapešti a dotvoriť si profesionalitu maliarstva pod vedením vynikajúcich pedagógov na akadémii v Mníchove.

Nemožno prehliadať, že tu nielen vynikajúca škola, ale aj prostredie veľkomesta pôsobilo na ďalšie formovanie Murgaša pre náročné podmienky života a uplatnenie sa vo svete.

Aj keď Mníchov nášmu súčasníkovi ešte vždy v podvedomí pripomína udalosti z roku 1938, nebolo tomu tak v minulosti. Tradične tu pulzoval živor s neustálym originálnym nádychom. Bola tu akási generačná križovatka s prechodným prístreším pre vynikajúce osobnosti, ako napr. Zolla, Tolstoj, Brecht. V období na prelome predošlého storočia bol Mníchov kultúrnym a umeleckým centrom strednej Európy. V roku 1901 „Inkognito“ našiel tu svoj nerušený pobyt (pod krycím menom Mayer) aj V. I. Lenin. Nemožno vynechať, že prechodnému pobytu v Mníchove neodolal v roku 1870 ani spomenutý Skutecký, ktorý neskoršie spolu s Klemensom tak presvedčivo upriamili talentovaného Murgaša na umeleckú maliarsku dráhu.

Mníchovu so zachovanými pivovarmi z roku 1516 svojráznosť dodáva renovovaná Víťazná brána na Leopoldstrasse z roku 1844 s neďalekou chýrečnou maliarskou akadémiou a nadväznou bohémskou štvrťou Schwabing. Od Olympiády 1972 miestnu prepravu tu skryte sprostredkúva metro. Premáva aj pod touto mestskou štvrťou. V okolí tunajšej stanice Odeons Platz sa už tradične sústreďuje aj príležitostný uličný predaj obrazov najmä mladých nádejných maliarov. Tak ako sa to deje teraz, bolo to dávno aj v minulosti. Údajne podľa podnetného parížskeho spôsobu voľného predaja obrazov praktizovaného v centre Mont martra na námestí Place du Tertre.

Murgaš už ako úspešný absolvent školy kreslenia v Budapešti aj vo veľkomestskom prostredí Mníchova hneď od začiatku veľmi intenzívne kreslil a maľoval a kreslil na voľnom priestranstve i v dostupných ateliéroch. Svoje nadanie už predtým doma prejavil obrazmi Sv. Alžbety a Krista pred Pilátom, ktoré sú doteraz pýchou biskupskej rezidencie v Banskej Bystrici. Ďalšie jeho obrazy zdobia kostoly na Pohroní.

V akomsi podkrovnom ateliéri, ktorých je v Mníchove stále nadostač, Murgaš sa vraj venoval maľovaniu obrazov aj mimo povinného štúdia najmä v čase prázdnin. Nepochybne aj tu vytvoril pozoruhodné diela. Pri tom nie bez opodstatnenia sa natíska otázka, na ktorú už teraz ťažko možno odpovedať, koľko a ktoré obrazy v Mníchove odpredal a kde sa nachádzajú. Dozaista musel tak konať v súvislosti s tým, že v roku 1894 ako štipendista potreboval prostriedky na zaumienenú okružnú cestu domov cez Terst, Ľubľanu, Záhreb a Budapešť. V tom čase sa nedalo tušiť, že tento „Z moci úradnej“ predčasne vynútený návrat domov sa stane Murgašovi aj rozhodujúcim pre dosiahnutie ďalších významných životných úspechov.

V Budapešti v tom čase vystavovali Munkacsyho obraz „Hronfoglalás“, ktorý svojim poburujúcim obsahom znázorňoval zdanlivo pokorné vzdávanie sa nemaďarských národov žijúcich v Uhorsku, víťaznému vodcovi Arpádovi.

V tejto súvislosti treba vedieť, že na doteraz nedocenené Murgašove maliarské a umenovedné schopnosti poskytuje celkom nový pohľad, vysoká pocta a uznanie z maďarskej strany.

Vtedajší predstavitelia z Budapešti ho požiadali o znalecký posudok práve Munkacsyho obrazu Honfoglalás z roku 1893. Týmto poverením sa v podstate priznala

Murgašovi vysoká odbornosť a schopnosť posúdiť dielo umelca svetového mena, akým bol Munkacsy. Murgaš tým vlastne získal dimenziu uznávaného umelca.

Lenže predostretú historicky nepodloženú maliarovu predstavu Murgaš nemohol schváliť. Bránila mu v tom nepreukazateľnosť obsahovej náplne, ale aj hľadisko nezodpovedajúcej umeleckej hodnoty. Prejavil sa pri tom ako renomovaný znalec nielen maliarskeho umenia, ale aj histórie. Dobromyseľne a veľmi presvedčivo poukázal na nedostatky obrazu. Ako je z novšieho obdobia vyobrazené žezlo, odiatie osôb a výstroj koňa, ktoré nezodpovedajú dobe, na ktorú sa mienená udalosť mala vzťahovať. Vytúžené úsilie celého zobrazenia už vtedy prehlásil za mylné klamanie dejín, ktoré nemôže obstáť pred objektívnym posúdením. Pozoruhodné je, že neskoršie sa k tomuto názoru priklonili aj seriózní maďarskí znalci histórie a umenia.

Po neskrývanom prejave svojej mienky vtedajším mocipánom, musel nakoniec pre svoju národnú horlivosť kapitulovať. Jeho povedomie a najmä výbušná povaha neznášali následné šikanovanie. Táto príhoda nám umožňuje v plnom rozsahu spoznať Murgašove schopnosti, ale aj oddanosť svojmu sklúčenému národu. Spomenutí znalci výchovného procesu istotne včas určitou predvídavosťou spoznali ľudský potenciál tohto mladého človeka, ktorému sa tak oddane venovali. Napokon sa Murgaš vydal na cestu životom v šľapajach týchto svojich dobroprajných školiteľov.

V mladosti prejavené tendencie postupne rozvíjal. Neskoršie tak konal aj v túžbe po detailnom poznaní menej známych i celkom nových procesov najmä vo fyzike. Robil to aj v spojitosti so snahou stať sa osožným človekom a dokonca aj možným účastníkom ďalšieho vývoja technického pokroku. Jeho životný štýl vo veľkom predstihu obsahuje všetky podstatné znaky dnešného úsilia po nepretržitom vzdelávaní dospelých a dokonca aj prispôsobivosť k existenčným životným podmienkam formou pružnej rekvalifikácie.

Lenže pri súčasnom úsilí po extrémnej korektnosti sme sa vlastne dostali medzi dva mlynské kamene. Na jednej strane sa presadzujú pohnútky na bezpodmienečné dodržiavanie maximálnej tolerancie. Na druhej strane prenikajú na povrch opodstatnené obavy z následkov zaostávania otvorenej a objektívnej informovanosti. To všetko v čase, keď okolo nás aspoň formálne padajú bariéry ohraničujúce klamstvá

nedávnej minulosti, ktorým sme už pod tlakom jednostranných informácií takmer uverili.

Do takého položenia sa nepochybne dostala aj história nedávnej minulosti a tomu stavu zodpovedajú aj poznatky o našom J. Murgašovi. Teda za poznaním jeho peripetií sa pokúsme nahliadnuť aj do menej známeho zákulisia.

Pri prvom návrate do minulosti (1890-1896) sa nám vyjavia neutešené pomery na Slovensku v dôsledku maďarizácie. V tých časoch, každý čin alebo prejav nevôle voči maďarizačnému náporu vtedajšej vládnucej triedy Uhorska znamenal vážne nebezpečenstvo obvinenia, ktoré sa rovnalo vlastizrade so všetkými dôsledkami. Hodnovernosť týchto údajov si môžeme overiť pri dôslednejšom sledovaní osudov Jozefa Gregora Tajovského, Janka Kráľa alebo ešte horšie postihnutého Jána Rotaridesa. Nezniesiteľné šikanovanie slovenských národovcov preniklo aj do cirkevných kruhov podliehajúcich výlučne Ostrihomu.

Ako odporcovia maďarizácie boli žalárovaním postihnutí kňazi Ferdiš Juriga, Andrej Hlinka i Jozef Kačka, ktorý len náhodou unikol poprave. K tejto skupine našich rodákov patril aj Jozef Murgaš, ktorý na rozdiel od uvedených svojich súčasníkov si však vďaka prezieravosti zvolil odlišné východisko. Pred vyvrcholením konšpiratívnych postihov namierených proti nemu sa v roku 1896 vystaňoval do Ameriky. Popri existenčnom zabezpečení vo funkcii katolíckeho kňaza našiel v Novom svete uplatnenie aj pre svoje odlišné ambície.

Akonáhle tu spoznal malý záujem o svoju umeleckú tvorbu, neváhal sa preorientovať na celkom odlišný perspektívny odbor činnosti. Detailne sa oboznámil s vtedajším stavom bezdrôtovej rádiotelegrafie a vhlbil sa do riešenia nevyhovujúcich problémov.

Veľmi skoro už roku 1904 svojimi prvými patentmi prejavil svoj rozhodujúci podiel na umožnení zrozumiteľného bezdrôtového prenosu informácie zakódovanej v ustálených telegrafných značkách. Pritom v záujme skvalitnenia a urýchlenia telegrafného prenosu výrazne zdokonalil už skôr známu Morseovu abecedu, ktorá sa dovtedy využívala na telegrafovanie po vedeniach.

Kontinuálne nadväzné ďalšie jeho patenty z tohto odboru činnosti (v postupnom poradí až po dvanásty) nasvedčujú tomu, že jeho prístup k danej problematike nebol

iba vecou náhody, ale výsledkom dômyselnej a cieľavedomej práce. Jeho východiskom nového riešenia bolo nielen spoznať škodlivé príčiny nedostatku, ale dokázať im aj čeliť. Vstúpil do povedomia svojich súčasníkov ako fundovaný vedec, schopný samostatne tvoriť.

Murgašove úspechy takmer na každom kroku sprevádzal výrazný znak jeho vlastnej práce, jednoducho ale veľmi presvedčivo podložený jeho osobnou zásluhou. Taký bol Murgaš, nielen ako výtvarník – maliar obrazov, ale aj zručný realizátor svojich vynálezov. Pritom vraj vychádzal z predpokladu, že pokiaľ to človek dokáže, myšlienku môže najdokonalejšie stvárniť iba jej pôvodca. Údajne práve podľa tejto zásady aj vlastnoručne ním vyrobené podstatné funkčné diely jeho patentov znamenali najpozitívnejšie výsledky jeho zámerov. Popri vyzdvihovaní Murgašových vynálezcovských predností by nebolo seriózne podceňovať opodstatnené zásluhy iných jeho súčasníkov, alebo úspešných predchodcov, ktorí vytvorili teoretické predpoklady bezdrôtového prenosu informácií. Veď dozaista každý z nich mal svoju stratégiu aj keď s vysokým rizikom na úspech, vzhľadom na zložitosť tejto problematiky.

Murgašov podiel na vynálezoch treba posudzovať aj toho pohľadom, že on sa podujal riešenia, keď daná technická problematika sa nachádzala v bezvýchodiskovom stave. Problematická bola zrozumiteľnosť a zdĺhavosť prenášanej informácie, prekľuteľná vzdialenosť a závislosť od poveternostných a priemyselných rušivých vplyvov. V čase Murgašovej pôsobnosti išlo najmä o praktickú realizáciu poznatkov, ktoré svojim dômyselným funkčným zdokonalením znamenali prínos v zmysle priznaných patentov.

Úsilie po zachovaní pamiatky na Jozefa Murgaša

Ak na jednej strane spoznávame škodlivé nedostatky, ktoré dokonca bránili propagácii autority slovenských predkov, ktorí sa síce významne uplatnili vo svete, ale upadli do nemilosti predošlých orgánov – tým väčšie úsilie sa vyžaduje vynaložiť teraz na oživenie ich pamiatky.

Opríme sa pritom o nadmieru podnecujúci fakt. Americký prezident Bill Clinton vo svojom liste k inaugurácii prezidentovi Michalovi Kováčovi okrem iného napísal: „*Mnoho Slovákov, ktorí emigrovali do USA v minulosti, prispelo významnou mierou k rozvoju našej krajiny.*“

Medzi významné osobnosti, ktoré sa o toto cenné prezidentské hodnotenie zaslúžili, nepochybne patrí aj Jozef Murgaš. Vo veľkom predstihu už pred prvou svetovou vojnou Murgaš preslávil Slovensko i Slovákov svojimi patentmi z odboru rádiotelegrafie.

Podľa toho nie je tu ani potrebné dodatočne vydobýjať naše postavenie vo svete. Treba sa len prenikavejšie priznať k nástupníctvu, ku ktorému nepochybne patríme. Vzhľadom na túto kontinuitu so slávnou minulosťou našich predkov – ktorých nebolo málo – sa presvedčivo dokazuje, že v skutočnosti nezačíname až teraz. Rozhodne sa nezačíname vo svete presadzovať od nulového bodu.

Poznatky o Jozefovi Murgašovi sa vyžaduje koncipovať s prihliadnutím na podstatu, podľa ktorej donedávna nebol u nás záujem, aby sa o ňom veľa vedelo. Práve preto pri takej príležitosti nemôžeme prehliadať závažné súvislosti.

Musíme si povšimnúť, že aj významná osobnosť akou Murgaš dozaista bol, okrem prívržencov a obdivovateľov mal aj neprajníkov, ktorí tak ako v minulosti, neraz ešte aj dnes sa veľmi škodlivo prejavujú. Zrejme taký nežičlivý postoj sa zaujme z rôznych pohnútok. Na škodu vecí „takticky servírované negatíva“ spravidla prevažujú a neraz takmer hravo potláčajú úspech jednotlivca do úzadia.

S prihliadnutím na taký stav pri presadzovaní našich záujmov by sme nemali byť až natoľko ohľaduplní. Veď občan podľa zákona má právo vedieť pravdu v súlade z Listinou základných ľudských práv a slobôd.

V rámci prirodzeného snaženia, keď sa takmer všetci usilujeme spoznať ten hrejivý pocit ozajstnej domoviny, vystupuje do popredia aj nevyhnutný prejav úcty a vďačnosti voči našim predkom, ktorí často bez náležitého uznania nám kliesnili cestu k terajšiemu stavu. Nemali by sme byť skúpi na túto formu prejavov vďačnosti. Veď zo strany našich predkov to často bolo vynaložené neuveriteľné úsilie neraz s následnou ujmou na spoločenskom postavení, v zamestnaní a dokonca aj ujmou na zdraví.

V podstate tak pochodil aj náš rodák Jozef Murgaš i keď vynálezca s hodnoverne priznanou vynálezcovskou prioritou.

Osobitnou poctou pre neho bolo, keď 10. 8. 1905 v jeho pôsobisku vo Wilkes Barre ho osobne navštívil vtedajší prezident USA Theodor Roosevelt. Prezidentov prísľub vládnej podpory sa stal pre Murgaša odhodlaním i povzbudením do ďalšej práce, ktorej výsledky sú príčinou našich neodolateľných návratov do našej minulosti aj v ďalších závažných súvislostiach.

Popri tejto členitej pôsobnosti Murgaš nielenže nezabudol na svoje ubiedené Slovensko, ale veľmi rozhodujúco sa podieľal aj na jeho vymanení spod uhorského jarma a na vzniku prvej ČSR. Bez akéhokoľvek nasadenia do týchto cieľov mu boli naklonené najvyššie rozhodujúce miesta v USA, kde získal dôveru i podporu. Rovnako ako svojho času M. R. Štefánik vytvoril predpoklady na úspešné rokovanie našich predstaviteľov vo Francúzsku, Murgaš v náležitom predstihu túto predvojnovú úlohu vykonal v USA. V rámci tejto angažovanosti za rovnoprávnosť Slovákov v utvorenej ČSR podpísal spolu s T. G. Masarykom aj Pirrsburskú dohodu.

Nemalo by sa zabúdať, že z Murgašovho podnetu zozbieraných milión dolárov z prostriedkov amerických Slovákov tvoril základný valutový fond novoutvorenej ČSR.

Tienistou stránkou tohto významného podielu ostáva, že napriek prísľubom pri preberaní uvedených finančných prostriedkov sa napokon nenašlo v ČSR pre slovenského rodáka Murgaša – vynálezcu svetového mena, ani len miesto učiteľa na niektorej tunajšej odbornej škole. Z Murgaša vystaľovalca sa stal vyhnanec z vlastnej domoviny s postupne zaznávanými zásluhami u nás.

Taký zjavný zlom našich predstaviteľov k Murgašovi evidujeme od nevydarenej audiencie u prezidenta T. G. Masaryka na Pražskom hrade v roku 1920. Následne sa u nás prejavilo trvalé ignorovanie Murgašových zásluh.

Avšak v Amerike Murgašom vytvorené hodnoty zaslúžene pretrvávali až napokon prežili aj samotného pôvodcu.

Tento poznatok potvrdila významná udalosť na sklonku druhej svetovej vojny. Z pretrvávajúcej vďaka za priekopnícku prácu v oblasti rádiového prenosu informácií dňa 20. 10. 1944 v americkom štáte Georgia spustili na more jednu z lodí slobody pomenovanú „Reverend Jozeph Murgas“. Ale ani po takej odozve na záslužnú prácu nášho krajana v ďalekej cudzine sa postoj našich predstaviteľov nezmenil.

Nezmazateľným dôkazom záporného postoja našich orgánov je v roku 1959 vydanie šiestich československých poštových známok v sérii „Rádiovynálezci“ s portrétmi: Popov, Marconi, Tesla, Branli, Hertz a Amstrong. Nie je isto náhoda, že tu iba náš Murgaš chýba. Pritom pozoruhodné je, že to o čom na uvedených známkach propagovaní vedci a experimentátori teoretizovali, Murgaš v pravom slova zmysle ako „rádiovynálezca“ uviedol do praxe v takej forme, ktorá v tom čase ako jediná umožnila zrozumiteľný bezdrôtový prenos signálu na väčšie vzdialenosti.

Uvedený historický nedostatok, či už súvisel s pretrvávajúcim nepochopiteľným zámerom zaznávanania alebo s neznalosťou o rozhodujúcej účasti slovenského rodáka Murgaša na procese vývoja rádiotechniky, sa teraz usilujeme kompenzovať. Ide zrejme o úsilie splatiť aspoň časť podlžnosti za využívané bezdrôtové prenosové prostriedky, na ktorých sa Murgaš tak prenikavo podieľal.

K takému zámeru po uplynutí dlhého času sa vyžaduje pristupovať s vedomím, že je najvyšší čas, aby ešte žijúci pamätníci – ako odstupujúca generácia odovzdala zachované poznatky mladším, ktorý z pravidla o Jozefovi Murgašovi veľa nevedia, keďže skôr nebol záujem, aby si o tomto našom významnom rodákovi aspoň to najpodstatnejšie osvojili.

V tomto smere akousi novou iskierkou nádeje je úsilie po usporiadaní ďalšieho podujatia na počesť Jozefa Murgaša začiatkom mája 1999, na ktorý pripadne 70. výročie jeho úmrtia. Podľa predošlých osvedčených skúseností od roku 1974 zámer mal by sa znovu vhodne zakomponovať do akcie „Svetového dňa telekomunikácií“,

ktorý každoročne pripadá na 17. maj. Možno právom predpokladať, že toto podujatie prostredníctvom vyhliadnutých významných osobností bude prínosom pre propagáciu života a diela J. Murgaša.

Na okraj javí sa azda vhodné pripomenúť, že tento (možno označiť ako strohý) súhrn poznatkov o Murgašovi nie je prikrášľovaním súvislostí, ktoré tohto nášho nedoceneného rodáka sprevádzali. Je iba pokusom odpovedať na často predostretú otázku, ako možno počas pomerne krátkeho nášho života vytvoriť všetko to, čo nám Murgaš zanechal.

CENA JOZEFA MURGAŠA

Slovenská elektrotechnická spoločnosť a Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácii SR pre podporu rozvoja telekomunikácií na Slovensku a tvorivej činnosti mladých vedeckých a technických pracovníkov v telekomunikáciách, zriadili „CENU JOZEFA MURGAŠA“ spojenú s finančným ohodnotením sumou 10 000,-- Sk.

Cena sa udeľuje každoročne pri príležitosti „SVETOVÉHO DŇA TELEKOMUNIKÁCIÍ“ za predchádzajúci kalendárny rok.

Podmienkou pre udelenie Ceny je:

- slovenská štátna príslušnosť
- vek do 35 rokov v roku, za ktorý sa udeľuje Cena
- zaslanie vyplnenej prihlášky do výberu uchádzačov o udelenie Ceny do stanoveného termínu, vrátane požadovaných materiálov

Cena Jozefa Murgaša sa udeľuje za:

- a) publikovanie pôvodného teoretického príspevku podporujúceho rozvoj telekomunikácií na Slovensku**
- b) využitie pôvodného teoretického príspevku pri rozvoji telekomunikácií a telekomunikačného priemyslu na Slovensku**
- c) využitie nových poznatkov zo zahraničia pri rozvoji telekomunikačného priemyslu na Slovensku**

Prihlášky do výberu kandidátov na udelenie „Ceny“ zasielajú vedúci pracovníci oddelení technického rozvoja Slovenských telekomunikácií, vývojových pracovísk telekomunikačného priemyslu, výskumných pracovísk vo výskumných ústavoch telekomunikačných technológií a na vysokých školách,

d'alsie organizacie a spolocnosti, ako aj sami uchadzači o udelenie „Ceny“ na sekretariat Slovenskej elektrotechnickej spolocnosti, Koceľova 15, Bratislava, PSČ 815 94 do 30. apríla nasledujúceho roka po roku, za ktorý sa Cena udeľuje kandidátovi.

Rada Slovenskej elektrotechnickej spolocnosti v súčinnosti s Ministerstvom dopravy, pôšt a telekomunikácií SR pre každý rok vymenuje komisiu pre výber uchadzačov na udelenie Ceny. Výberová komisia si zvolí z členov predsedu. Výber súťaže sa uskutočňuje tajnou voľbou v komisii pre udelenie Ceny.

Vyhlásenie víťaza, ktorému bola udelená „Cena Jozefa Murgaša“ sa uskutoční vždy v deň sprievodného programu osláv „Svetového dňa telekomunikácií“. Cenu odovzdávajú predseda Slovenskej elektrotechnickej spolocnosti a zástupca Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR.